

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 1 / 18

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
педагогічних технологій та
освіти впродовж життя
10 січня 2023 р., протокол № 5
Голова Вченої ради
_____ Оксана ЧЕРНИШ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійна програма «Психологія»
факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя
кафедра психології та соціального забезпечення

Схвалено на засіданні кафедри
психології та соціального
забезпечення
14 грудня 2022 р.,
протокол № 4
В.о. завідувача кафедри
психології та соціального
забезпечення
_____ Марина ОКСЮТОВИЧ

Розробник: кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та
соціального забезпечення САБАДУХА Олексій

Житомир
2022-2023 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 2 / 18

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
Змістових модулів – 2	053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Тем – 16		2023-й	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3	Освітній рівень: «Бакалавр»	Лекції	
		32 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		42 год.	
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 53% аудиторних занять, 47% самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 3 / 18</i>

Вступ

Програму варіативної дисципліни «Історія психології» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія. Вона відповідає загальним, фаховим компетентностям та програмним результатам навчання, визначених освітньо-професійною програмою. Предметом вивчення «Історії психології» є закономірності розвитку психологічних знань, різноманітність психологічних підходів у вивченні психіки у контексті історичного становлення. Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Історія психології» органічно зв'язаний з усіма психологічними дисциплінами, які студенти вивчали за попередній час навчання. Адекватне планування та проведення психологічних досліджень не можливе без опори на такі теоретичні дисципліни як «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Психологія праці та інженерна психологія», «Соціальна психологія», «Вікова психологія», «Психофізіологія» тощо.

Мета: систематизація знань студентів з питань історичного становлення науково-психологічних теорій та концепцій, зміни предмету, методів та провідної проблематики психологічної науки. Основні завдання курсу: – ознайомлення з загальними принципами та методами історико-психологічних досліджень, періодизацією розвитку психологічної науки; – ознайомлення із суспільно-історичними та науковими причинами змін понятійнокатегоріального апарату і розробки психологічних теорій та концепцій; – формування вмінь застосовувати принципи та методи історико-психологічного аналізу предмету самостійного науково-психологічного дослідження; – формування вмінь аналізувати концептуальні відмінності та паралелі психологічних шкіл та вчених, демонструвати специфіку розвитку психологічної науки в різних країнах.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 4 / 18

Структура курсу «Історія психології»:

- Методологічні засади історії психології
- Розвиток психології в межах філософії
- Розвиток психології як самостійної науки – Історія української психології

Форми роботи.

Навчальний процес включає в себе різноманітні форми та види роботи:

- будується на основі лекційних та практичних занять;
- включає індивідуальну і групову роботу;
- робота під керівництвом викладачів та самостійне опрацювання матеріалу;
- науково-дослідну та практичну роботу з попереднім плануванням та наступним контролем виконаних завдань.

Методи роботи.

У роботі зі студентами використовуються такі основні методи:

- лекція, розповідь, пояснення, обговорення;
- аналіз літератури;
- планування історико-психологічних досліджень;
- підготовка звітів, виступів та безпосередні виступи за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань.

Засоби роботи. При освоєнні курсу студенти користуються такими основними засобами роботи:

- підручниками, посібниками, періодичними виданнями, словниками, методичні рекомендації до практичних занять;
- інформацією з мережі Internet;
- відеозаписами. Комп'ютерне забезпечення.

При підготовці до занять практичного курсу, а також безпосередньо на лабораторних заняттях студенти користуються комп'ютерами для таких видів роботи:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 5 / 18

- оформлення звітів;
- отримання інформації з мережі Internet;
- перегляду навчальних відеозаписів.

Знання (по завершенню курсу студенти мають знати такі тематичні розділи):

- Предмет, завдання та методи історії психології
- Періодизація історії психології
- Історико-психологічна розвідка: методологічні засади
- Психологія в донауковій системі світогляду
- Психологічні знання в епоху Середньовіччя та Відродження
- Становлення асоціативної та емпіричної психології XVIII століття
- Історико-психологічна розвідка: філософські засади вирішення

проблематики

- Психологія як природнича наука
- Перші програми психології
- Кризи у психологічній науці
- Розвиток психології в радянський період
- Історико-психологічна розвідка: сучасний стан вирішення

проблематики

- Психологічні ідеї українських філософів
- Розвиток української психології у другій половині 19 – першій половині

20 століття

- Українська психологія на сучасному етапі розвитку
- Історико-психологічна розвідка: перспективи дослідження

В ході роботи на практичних заняттях з курсу «Історія психології» студенти мають вміти планувати та проводити історико-психологічні розвідки, презентувати результати історико-психологічного аналізу.

– застосовувати принципи та методи історико-психологічного аналізу предмета самостійного науково-психологічного дослідження;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 6 / 18

- пояснювати відмінності понятійно-категоріального апарату на різних історичних етапах розвитку психологічної науки;
- виокремлювати концептуальні відмінності та паралелі різних психологічних шкіл та вчених;
- демонструвати на історичних прикладах специфіку розвитку психологічної науки в різних країнах;
- проводити історико-психологічну розвідку.

Метою дисципліни «Історія психології» є формування у студентів адекватного уявлення про предмет, методи та завдання історії психології, її основні категорії, висвітлення методологічних засад історіогенезу психологічної думки, забезпечення поглибленого розуміння студентами особливостей розвитку психологічної науки у співставленні з періодизацією її розвитку.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: формування аналітичних підходів до розгляду психологічних концепцій; розвиток умінь проведення наукової дискусії; формування світоглядних позицій студентів, щодо проблем психологічної науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи психокорекції» студенти повинні **знати**:

- основні етапи розвитку психологічних ідей, критерії їх періодизації
- сучасний стан методологічних і теоретичних знань психологічної науки
- перспективи розвитку психологічних ідей на сучасному етапі розвитку
- основні напрямки психології та їх характеристику

вміти:

- розглядати психологію у тісному зв'язку з спорідненими науками, які вплинули на її становлення (філософія, соціологія, релігієзнавство та ін.)
- аналізувати та порівнювати сучасні напрямки психології, наукові школи та течії з позиції їх історичного розвитку

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 18

- використовувати знання з історії психології для прогнозування шляхів розвитку соціально-психологічної думки

- прогнозувати вплив соціальної ситуації, громадських, історичних умов, культурних та політичних ідей на зміст, розповсюдження, розвиток чи гальмування наукових психологічних концепцій.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України (другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія»), змісту освітньо-професійної програми, опанування навчальної дисципліни «Історія психології» забезпечуватиме формування *інтегральної компетентності*: здатності вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог; та таких загальних (ЗК) та спеціальних компетентностей (СК):

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 18

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 053 «Психологія»:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Рекомендації до організації самостійної роботи

Самостійна робота є невід’ємною складовою вивчення навчальної дисципліни.

Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів та тематичних повідомлень;
- конспектування та аналіз першоджерел;
- підготовка практичних завдань до практичних занять (в тому числі структурнометодологічний аналіз досліджень, проведених іншими авторами);
- підготовка звітів, за результатами виконання практичних та професійноорієнтованих завдань (в тому числі тез і статей);

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 9 / 18</i>

– підготовка усних виступів та безпосередні виступи (в тому числі захисти та презентації власної дослідницької роботи, а також презентація рефератів і тематичних повідомлень);

– підготовка до підсумкових модульних робіт та екзамену. Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань практичного заняття, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки – Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття). – Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).

– Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.

– Прочитайте ці розділи.

– Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.

– Визначте основні поняття, які ви повинні засвоїти.

– Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.

– Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.

– Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями ви можете звернутися на консультації до викладача.

– Перевірте, як ви засвоїли опрацьоване питання. ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання. Підготовка рефератів та тематичних повідомлень передбачає бібліографічну роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 18

проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз необхідних нормативних документів).

Алгоритм підготовки

– Ознайомтеся з вимогами (тематикою, колом необхідної літератури, ракурсом освітлення проблеми) до реферату або тематичного повідомлення.

– Підберіть літературу, у якій розкривається проблема. При підборі літератури користуйтеся бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним), консультуйтеся з викладачами та колегами, здійснійте пошук по дереву посилань та в Інтернет.

– Складіть план реферату або повідомлення.

– Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.

– Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення.

– Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.

– Оформіть реферат у друкованому вигляді відповідно до вимог (титульна сторінка із зазначенням теми, інформації про авторів та місця виконання роботи; сторінка із детальним змістом реферату; основний текст із посиланнями на роботи цитованих авторів; висновки, що містять авторські міркування, узагальнення тощо; список використаної літератури).

Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно.

– На основі проведеної роботи підготуйте усну доповідь (див. вимоги до усних виступів). Конспектування та аналіз першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування пропонуються статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників. Алгоритм підготовки – Прочитайте запропоноване першоджерело.

– Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані). – Складіть план (простий або складний).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 11 / 18</i>

– Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.

– Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.

– Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект. Підготовка звітів, за результатами виконання практичних завдань має на меті оформлення результатів самостійної роботи студентів у презентабельному вигляді, їх узагальнення та систематизацію. Наявність письмового звіту з базових видів самостійної роботи є обов'язковою, оскільки є базовою підставою для оцінювання студентської роботи.

Алгоритм підготовки

– Виконайте усі необхідні пункти з підготовки практичних завдань.

– За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття та загальні вимоги до письмових звітів.

– Здайте звіт викладачу по завершенню практичного заняття (для студентів денної форми навчання). – Складіть звіти, зазначені у пункті «Вимоги до екзамену», по порядку в окрему папку та здайте їх у термін, вказаний викладачем (для студентів заочної форми навчання). Підготовка усних виступів, в тому числі захистів та презентацій власної дослідницької роботи, а також презентацій рефератів і тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загал та захистити результати своєї роботи.

Алгоритм підготовки – Виконайте усі необхідні пункти з підготовки завдань, що потребують усної презентації.

– За результатами проведеної роботи підготуйте детальний звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття.

– На основі звіту розробіть текст усного виступу (див. вимоги до усних доповідей). Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та екзамену

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	

має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.
- Підберіть підручники, методичні рекомендації або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік ви можете знайти в робочій програмі або методичних рекомендаціях).

Змістовий модуль 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ ЯК ГАЛУЗЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ.

Тема 1. Предмет, завдання та методи історії психології

Предмет та завдання дисципліни «Теорія та історія психології». Теорія та історія психології: її предмет і специфіка як науки. Принципи історико-психологічного аналізу. Критерії періодизації історії психології. Методи дослідження історії психології. Основні фактори та принципи, які визначають розвиток психології. Персоналістичні та натуралістичні концепції історії науки.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке принцип детермінізму?
2. Що таке принцип системності?
3. Що таке принцип розвитку?
4. Назвіть та охарактеризуйте основні етапи розвитку психології.
5. Назвіть предмет, методи та завдання історії психології, як науки.

Тема 2. Міфологічна і народна психологія. Становлення психології у Стародавньому світі.

Формування первісних уявлень про душу. Психологічна природа анімізму. Вірування в душу похідні від анімізму. Магія. Ритуали. Ініціації. Табу. Міфологічна свідомість як основа світосприйняття первісної людини.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 13 / 18

Структура міфологічної творчості народів. Релігійні вірування та міфологія східнослов'янських племен. Співвідношення традиції і вчинку в психології Стародавнього Китаю. Психологія самовдосконалення. Релігійні ідеї Стародавньої Індії. Виникнення буддизму, індуїзму, йоги.

Тема 3. Психологія античності.

Доісторична Греція та класична Еллада. Культ краси та освіченості. Мікрокосмос. Макрокосмос. Перші психологічні теорії Античності. Сократівський принцип у психології. Матеріалістична психологія. Ідеалістична психологія. Ерос. Душа як форма тіла. Проблема смертності і безсмертя людської душі. Філософськопсихологічні ідеї представників класичної грецької науки – Сократа, Платона й Аристотеля. Розвиток психології в елліністичний період

Питання для самоконтролю:

1. Досягнення Алкмеона у пізнанні психіки людини.
2. Філософсько-психологічна система Емпідокла.
3. Загальні положення вчення Анаксагора.
4. Атомічна філософсько-психологічна концепція Демокрита.

Тема 4. Психологія в епоху Середньовіччя.

Домінування християнської теології у свідомості. Моністичне тлумачення зв'язку тіла і душі. Структурна єдність компонентів психічного. Психологія А.Августина. Психологія томізму.

Тема 5. Психологія в епоху Відродження

Знання як психологічний феномен в арабському Відродженні. Психологічні дослідження Авіценни. Принципи Відродження. Титанізм.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	

Гуманізм. Гедонізм. Загальна характеристика епохи Відродження. Основні напрями розвитку антропологічних і психологічних ідей. Психологічні погляди Б.Телезіо, Х.Л.Вівеса та Х.Урте.

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки:

1. Відкриття Коперніка.
2. Теорії Нового часу.
3. Деїзм Ф. Бекона.
4. Дуалізм та раціоналізм Р. Декарта.

Змістовий модуль 2. СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 6. Психологічна думка Нового часу.

Загальна характеристика психології у XVII ст. Основні теорії Нового часу. Детермінізм. Механіцизм і проблема співвідношення душі та тіла. Самодостатність і стражденність людини. Особистість епохи бароко. Вирішення психофізіологічної проблеми Р. Декартом. Вчення Б. Спінози. Психіка як "чиста дошка" Д. Локк. Монадологічна психологія Лейбніца. Виникнення поняття «несвідомого».

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки:

1. Відкриття Коперніка.
2. Теорії Нового часу.
3. Деїзм Ф. Бекона.
4. Дуалізм та раціоналізм Р. Декарта.

Тема 7. Психологічні ідеї Просвітництва.

Раціоналістична картина світу і людини в ідеології Просвітництва. Загальні риси Просвітництва. Просвітницький титанізм. Зародження та становлення асоціативної психології в Англії. Розвиток французької філософсько-психологічної думки. Розвиток філософсько-психологічних знань

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 18

у Німеччині. Феноменологічний принцип у психології. Феноменологія самопізнання Г.Сковороди.

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки:

1. Основні тенденції розвитку філософії і психології у 17 ст.
2. Філософсько-психологічна система Р. Декарта.
3. Матеріалістична концепція Т. Гоббса.
4. Вчення Б. Спінози про психіку.
5. Сенсуалізм Дж. Локка. 6. Ідеалізм Г. Лейбніця.

Тема 8. Розвиток психології в ХІХ ст.

Загальна характеристика психології в ХІХ ст. Розвиток асоціативної психології в ХІХ ст. Становлення експериментальної психології: дослідження Г.Т. Фехнера, Е.Г. Вебера, Г. Гельмгольца. Психологія як наука про безпосередній досвід. Експериментальні дослідження свідомості В. Вундта. Метод інтроспекції. Елементи досвіду свідомості. Волюнтаризм В.Вундта. Види психічного розвитку. Психічна причинність. Дослідження пам'яті Г. Еббінгауза

Питання для самопідготовки:

1. Зародження та розвиток асоціативної психології 18 ст. (Д. Гартлі, Д. Берклі, Д. Юм).
2. Класичні теорії асоціативної психології (Т. Браун, Дж. Мілль, І. Гербарт, Дж. С. Мілль, Г. Спенсер).
3. Французький матеріалізм (Е. Кондільяк, Ж. Ламерті, Д. Дідро, П. Гольбах, К. Гельвецій).
4. Розвиток німецької психології (Х. Вольф, І. Кант)
5. Виникнення перших експериментальних розділів психології.
6. Крива забування Еббінгауза.
7. Закон Вебера – Фехнера.
8. Відкриття першої експериментальної лабораторії.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	

Тема 9. Розвиток психології на межі ХІХ - ХХ ст.

Психологія структуралізму Е.Б.Тітченера. Суть свідомого досвіду. Інтроекція. Правила наукового експерименту. Елементи свідомості. Критика структуралізму. Внесок структуралізму в розвиток психології. Дослідження функцій свідомості у функціоналізмі Психологія свідомості В.Джемса. Теорія емоцій Джеймса-Ланге. Експериментальна діяльність представників Вюрцбурзької школи. Особливості розвитку психологічних знань у Французькій психологічній школі. Описова психологія та її специфіка.

Змістовий модуль 3. СУЧАСНІ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 10. Психоаналіз З. Фрейда та індивідуальна психологія А. Адлера

Психоаналіз: основні ідеї та принципи. Рівні психіки та структура особистості. Розвиток особистості: психосексуальні стадії. Природа тривоги, її витoki. Захисні механізми Еґо. Основні психотерапевтичні техніки психоаналізу. Основні ідеї та принципи індивідуальної психології. Почуття неповноцінності та компенсація. Стилi батьківського виховання. Еґоцентризм та соціальний інтерес. Стилi життя. Порядок народження та його вплив на життя людини. Причина неврозу та спосіб його терапії.

Питання для самопідготовки:

1. Розвиток особистості: стадії психосексуального розвитку особистості З. Фрейда.
2. Розвиток особистості: стадії психосоціального розвитку особистості Е. Еріксона.
3. Топографічна модель особистості З. Фрейда.
4. Індивідуальна психологія Альфреда Адлера.
5. Еґо-психологія Еріка Еріксона.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 18

Тема 11. Когнітивно-поведінкова психологія А. Бандури, Дж. Роттера та Дж. Келлі.

Основні ідеї та принципи когнітивно-поведінкової психології А. Банудри. Біхевіоризм зсередини. Саморегуляція та пізнання в поведінці. Научіння через моделювання. Підкріплення в научінні через моделювання. Самоконтроль в поведінці. Теорія соціального научіння Дж. Роттера: основні ідеї та принципи. Потенціал поведінки, очікування, цінність підкріплення. Основна формула прогнозу поведінки. Компоненти потреб. Інтернальний та екстернальний локус контролю. Основні ідеї та принципи когнітивно-поведінкової психології Дж. Келлі. Теорія особистісних конструктів. Особистісні конструкти: моделі для дійсності.

Питання для самопідготовки:

1. Підкріплення в научінні через моделювання.
2. Самоконтроль в поведінці.
3. Теорія соціального научіння Дж. Роттера: основні ідеї та принципи. Потенціал поведінки, очікування, цінність підкріплення.
4. Основна формула прогнозу поведінки. Компоненти потреб.
5. Інтернальний та екстернальний локус контролю.
6. Основні ідеї та принципи когнітивно-поведінкової психології Дж. Келлі.

Тема 12. Гуманістична психологія А. Маслоу.

Основні ідеї та принципи гуманістичної психології. Ієрархія потреб: фізіологічні потреби, потреба безпеки, потреба у приналежності та любові, потреба самоповаги, потреба самоактуалізації. Причина, чому самоактуалізація здійснюється рідко. Характеристика психологічно здорових, самоактуалізованих особистостей.

Питання для самопідготовки:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	

1. Причина, чому самоактуалізація здійснюється рідко.
2. Характеристика психологічно здорових, самоактуалізованих особистостей.

Тема 13. Феноменологічна психологія К. Роджерса як підґрунтя психокорекції.

Основні ідеї та принципи феноменологічної психології. Головне спонукання в житті: тенденція до актуалізації. Розвиток Я-концепції. Виміри Я-концепції: техніка Q-сортування. Психічні розлади та психопатологія. Самосприйняття та психологічна адаптація. Прийняття інших. Клієнт-центрована терапія як підґрунтя психокорекції.

Питання для самопідготовки:

1. Розвиток Я-концепції. Виміри Я-концепції: техніка Q-сортування.
2. Психічні розлади та психопатологія. Самосприйняття та психологічна адаптація.
3. Прийняття інших. Клієнт-центрована терапія як підґрунтя психокорекції.

Тема 14. Логотерапія В. Франкла.

Основні ідеї та принципи логотерапії. Цінності творчості, цінності переживання та цінності відношення. Самодистанціювання та самотрансценденція.

Питання для самопідготовки:

1. Основні ідеї та принципи логотерапії.
2. Цінності творчості, цінності переживання та цінності відношення.
3. Сутність феноменів людської природи: самодистанціювання та самотрансценденція.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	

Тема 15. Розвиток вітчизняної психології.

Зародження вітчизняної психології. Психологічні ідеї XIX-XX століття. Вища нервова діяльність. Експериментальні дослідження І.П.Павлова. Рефлексологічна теорія психіки В.М.Бехтерева. Культурноісторична концепція Л.С. Виготського. Теорія провідної діяльності О.М.Леонтьєв. Людина і світ в концепції С.Рубінштейна. Розвиток психіки. Г.С.Костюк. Психологія установки в теорії Д.М.Узнадзе. Розвиток вітчизняної психології у другій половині XX століття.

Питання для самоперевірки:

1. Розвиток радянської психології другої половини 20 ст.
2. Внесок Л.С. Виготського у розвиток психології.
3. С.Л. Рубінштейн: проблеми історії психології та вчинковий осередок психологічної системи.
4. Теорія провідної діяльності та розвиток психіки у працях О.М. Леонтьєва.
5. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна.
6. Б.Г. Ананьєв: людина як суб'єкт діяльності.
7. Вчення Ф. Прокоповича про творчу особистість.
8. Психологія вчинку у працях С. Кулябка та С. Калиновського.
9. Феноменологія самопізнання Г. Сковороди.
10. Ідеї вселюдського у працях Я. Козельського.
11. Г. С. Костюк: історія психології та історія людської культури.
12. Теорія "історичної рефлексії" М. Г. Ярошевського.

Тема 16. Концепція чотирьох рівнів духовного розвитку людини.

Спонування як конститутивний елемент психіки. Рівні духовного розвитку людини: залежна особистість, посередня особистість, зріла особистість та геній. Характеристика кожного типу духовного розвитку.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 20 / 18

Характеристика психологічно здорової зрілої особистості. Основні ідеї та методологія методу самотрансцендентної психотерапії (СПТ). Логотерапія В. Франкла та нейробіологічні дослідження А. Корба як джерела методу СПТ. Компетенція методу (типи неврозів, що є показаннями до терапії). Етапи психотерапії за методом СПТ.

Питання для самоперевірки:

1. Спонування як конститутивний елемент психіки.
2. Рівні духовного розвитку людини: залежна особистість, посередня особистість, зріла особистість та геній.
3. Характеристика кожного типу духовного розвитку.
4. Характеристика психологічно здорової зрілої особистості.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістовні модулі і теми	Кількість годин			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Теорія та історія психології як галузь психологічної науки				
Тема 1. Предмет, завдання та методи історії психології	6	2	2	2
Тема 2. Міфологічна і народна психологія. Становлення психології у Стародавньому світі.	6	2		4
Тема 3. Психологія античності.	6	2	2	2
Тема 4. Психологія в епоху Середньовіччя.	6	2	2	2
Тема 5. Психологія в епоху Відродження	6	2		4
Разом за змістовий модуль 1	30	10	6	14
Змістовий модуль 2. Становлення наукової психології.				
Тема 6. Психологічна думка Нового часу.	6	2		4
Тема 7. Психологічні ідеї Просвітництва.	6	2		4
Тема 8. Розвиток психології в XIX ст.	6	2	2	2
Тема 9. Розвиток психології на межі XIX - XX ст.	8	2	2	4
Разом за змістовий модуль 2	26	8	4	14
Змістовий модуль 3. Сучасні фундаментальні напрямки психології.				
Тема 10. Психоаналіз З. Фрейда та індивідуальна психологія А. Адлера	4	2		2

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 21 / 18

Тема 11. Когнітивно-поведінкова психологія А. Бандури, Дж. Роттера та Дж. Келлі.	4	2		2
Тема 12. Гуманістична психологія А. Маслоу.	4	2		2
Тема 13. Феноменологічна психологія К. Роджерса.	4	2		2
Тема 14. Логотерапія В. Франкла.	6	2	2	2
Тема 15. Розвиток вітчизняної психології.	6	2	2	2
Тема 16. Концепція чотирьох рівнів духовного розвитку та метод самотрансцендентної психотерапії.	6	2	2	2
Разом за змістовий модуль 3	34	14	6	14
УСЬОГО	90	32	16	42

5. Теми практичних занять

№ теми	Назва теми заняття	Кількість годин
1	Предмет, завдання та методи історії психології	2
2	Психологія античності.	2
3	Психологія в епоху Середньовіччя.	2
4	Розвиток психології в XIX ст.	2
5	Розвиток психології на межі XIX - XX ст.	2
6	Логотерапія В. Франкла.	2
7	Розвиток вітчизняної психології.	2
8	Концепція чотирьох рівнів духовного розвитку та метод самотрансцендентної психотерапії.	2
ВСЬОГО		16

6. Завдання для самостійної роботи

Основними завданнями самостійної роботи слухачів є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань навчальної дисципліни. Самостійна робота передбачає вирішення практичних завдань та підготовку навчально-наукового есе (згідно визначених вимог) за однією із запропонованих тем.

Орієнтовна тематика есе

1. Історичне формування предмета психології.
2. Методологічні принципи і підходи до побудови історії психології.
3. Культурологічний принцип в історії психології.
4. Феноменологічний принцип в історії психології.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 22 / 18

5. Екзистенційний принцип в історії психології.
6. Міф як джерело психологічної думки.
7. Уявлення про природу міфу: теорії і персоналії.
8. Анімізм і метемпсихоз як категорії міфологічної психології.
9. Метаморфози, тотемізм як категорії міфологічної психології.
10. Фаталізм, магія та їх подолання в межах ранніх психологічних вчень.
11. Розвиток психологічної думки в контексті філософії Давнього світу.
12. Сократ: життя, вчення, доля.
13. Платон: вчення про світ ідей, безсмертя душі, багатовимірність психічного світу, Красу і Гармонію
14. Аристотель: вчення про душу.
15. Розвиток психологічної думки в контексті обрядів і звичаїв Київської Русі.
16. Християнське вчення про зміст людського буття.
17. Психологія патристики: представники й основні ідеї.
18. Аврелій Августин і його вчення.
19. Зародження схоластики: умови та історичне покликання.
20. Вчення Фоми Аквінського «про сутність».
21. Загальна характеристика розвитку філософської і психологічної думки в епоху Відродження.
22. Ренесансна психологія творчості.
23. Титанізм як принцип ренесансної психології.
24. Філософська і психологічна думка в епоху Наукової революції (барокко).
25. Філософія Нового часу: Декарт і Бекон.
26. Психологія народів і її елементи. В. Вундт.
27. Культурно-історична теорія психіки Л. С. Виготського.
28. Індивідуальна психологія А. Адлера.
29. Психологічні погляди Г. С. Костюка.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	

30. Філософсько-психологічна концепція людини С. Л. Рубінштейна.

7. Індивідуальні завдання

Метою виконання індивідуальних завдань є: закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами на теоретичних і практичних заняттях.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Психологія мас» включає:

- анотування вивченої додаткової літератури;
- опрацювання визначених проблемних питань та їх обговорення на практичних заняттях;
- складання психодіагностичного інструментарію тощо.

8. Методи навчання

Вербальні: проблемна лекція, пояснення, розповідь, бесіда.

Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Пояснювально-ілюстративний: пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами.

Презентація, міні-лекція.

Дискусійний метод.

Метод активного навчання: проведення дидактичних ігор (ділових, рольових, імітаційних), ігрового проектування.

Ситуаційний метод.

Традиційні та сучасні технології, а саме: особистісно-орієнтована, інформаційно-комп'ютерна, інтерактивні, ігрові, проблемно-орієнтовані та технології змішаного навчання. Дані технології реалізуються у формі лекцій (лекції-візуалізації, проблемні, лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку); семінарських занять (з використанням елементів тренінгу та коучингу; дискусій, бесіди, брейнстормінгу; рольових ігор; робота в колі, в малих групах (або парами), творчі завдання); самостійної роботи (підготовка до контрольних заходів). Використання навчального середовища Moodle та програми для організації відеоконференцій Google Meet.

9. Методи контролю

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	

Контроль складається з поточного контролю виконання студентами самостійної роботи та модульного контролю, контролю виконання індивідуальних завдань та семестрового контролю.

Модульний контроль здійснюється шляхом перевірки графіку відвідування студентами лекційних та практичних занять та опрацювання відповідного матеріалу (у випадку пропуску занять), перевірки домашніх завдань, усного та письмового опитування і завершується написанням есе за визначеною темою.

Семестровий контроль здійснюється шляхом складання екзамену.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
11	13	13	13	12	12	13	13	

Підсумковий контроль

1. Оцінювання якості засвоєння дисципліни за всіма видами навчальних занять проводиться без участі студента на підставі усіх попередніх модульних контролів, що передбачені навчальним планом шляхом визначення середньозваженого балу (округленого до сотих) результатів модульних контролів.

2. Загальна кількість балів та результати семестрового контролю доводяться до відома студента. При проведенні підсумків семестрового контролю необхідно враховувати наступне:

- у разі, якщо студент погоджується з результатом контролю, відповідна кількість балів та оцінка (за національною шкалою та шкалою ECTS) виставляються у відомість;
- у разі, якщо студент отримав від 0 до 59 балів, то у відомість за національною шкалою виставляється оцінка «незадовільно» («F» та «FX» відповідно до шкали ECTS);
- у разі, якщо студент, який отримав позитивну оцінку за результатами модульного контролю, має бажання підвищити результати семестрового

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	

контролю, то він складає екзамен зі всього курсу під час сесії (за розкладом), результати якого виставляються у відомість.

Шкала оцінювання

За шкалою	Екзамен	Екзамен	Бали
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре	Зараховано	82-89
C			74-81
D	Задовільно	Зараховано	64-73
E			60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F		Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література

1. Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана : колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 980 с.
2. Євдокімова О. О. Історія психології. Харків : Константа, 2020. – 320 с.
3. Євченко І.М., Маслюк А.М. Історія психології: філософський період. Кам'янець-Подільський : Рута, 2018. – 252 с.
4. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. Київ, 2019. 216 с.
5. Методологія і психологія гуманітарного пізнання. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана : колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.
6. Сабадуха В.О. Метафізика суспільного та особистісного буття. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. – 647 с.
7. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: «Астролябія», 2018. – 608 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК7- 2022
	Екземпляр № 1	Арк 26 / 18

8. Юнг К.Г. Аіон. Нариси щодо символіки самості. Львів: «Астролябія», 2019. – 432 с.

Допоміжна література

1. Гайс Р. Інстинкт. Перепрошивка для мозку, яка підвищить вашу продуктивність. – Київ: Yakaboo Publishing, 2021. – 288 с.
2. Гроф С. Психологія майбутнього. Уроки сучасних досліджень самості. Львів: Terra Incognita, 2019. – 400 с.
3. Егер Е.І. Вибір: прийняти неможливе. Київ : Книголав, 2022. – 400 с.
4. Психологія людини: свідомість і реальність: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції (30–31 жовтня 2018 року, Ніжин) / за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 297 с.
5. Cass, R. (2019). Sunstein. Conformity. The Power of Social Influences. 176.
6. Swaab D. Unser kreatives Gehirn: Wie wir leben, lernen und arbeiten. – Munchen: Droemer, 2017. – 640 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>.
2. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>.
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова: <http://hklib.npu.edu.ua/>.
6. Портал професійних психологів України «У психолога»: <http://upsihologa.com.ua/>.